

A Nemzeti Könyvtár karácsonyi vására

**Legszebb karácsonyi ajándék
a könyv**

Vásároljon Nemzeti Könyvtárt!

Ha egyszerre 25 példányt rendel a már
megjelent 24 filléres kötetekből

P 6.— helyett csak P 4.50-at fizet érte

A Nemzeti Könyvtár csekkszám: 3750

Ha a kettős számokat megrendeli:

*Horthy Miklós
A mi Erdélyünk
Hogy életünk emberibb legyen
A legnagyobb magyar
Szociális letorm és hivatásrendiség
Magyar politikai gondolatok*

akkor ezeket **P 2.60 helyett P 1.50-ért** megvásárolhatja
barátainak, ismerőseinek, tanítványainak, gyermekeinek öröme

Megrendelhető:

NEMZETI KÖNYVTÁR, Budapest, I., Postafiók 24.

Csekkszám: 3750.

I. Pandúrok nyomában

S a r l ó s h o l d

Mikor a madai újhídnál a kisebbik Sántha gyerek megint árokba taszította a kincstári forspontot, két beregszászi némettel, valami finom urakkal, meg elvett tőlük sok mindent: három köves gyűrűt, egy ezüst pecsétnyomót, két szép kövér órát, meg száztíz forintot s az egyik oldalra fésült szakállú osztrákot ostornyéllel még jól el is verte, hogy két hétig olajokkal kenték a spotályban a doktorok, akkor rácsapott a combjára Kántor Gyurka, egy nagyot káromkodott és megesküdött, ha végigrostálja a nyíri homokot, akkor is befogja most a gyalogbetyárt, a bitang zsványát. Lóra ült hát haraggal, tizenhat legénye jött utána porfellegben s egy nap alatt hét falut hajtottak meg Bogdánytól Záhonyig. Másnap a halászi határt járták le lóval, legelől Kántor Gyurka magas pásztornyeregben s mind nagyobb haragban, láncban portyázták át a zsómbékost, meg a tocsogókat, estére holdvilágnál caplattak a vizesréten s harmadnap reggelre ráfordultak az ibrányi homokra. Négy nap, négy éjjel így járták a földeket, de a Sántha gyereket elnyelte a Nyírség. Ötödnapra aztán szétfujta dühében a szakállát Kántor Gyurka s visszaparancsolta a legényeit sötétpiros arccal, de dobra tette a városban, a falukban és a tanyáknál is, hogy ötven forintot fizet a megye annak, aki nyomát adja a madai pajkosnak.

Es még akkor sem szállt el a mérge, mikor meghallotta, hogy a selyemszakállú úriember, akit ostornyéllel vert meg Sántha Pál, nem volt más, mint a beregszászi osztrák főfinác, akit nem szerettek erre a népek.

Hatodnap napszállta után aztán elő is bujt Sántha Pál a gyürei malom padlásáról, ahová rejtette magát. Ott feküdt a

hasán hatodfél napig három korpászsákon, aludt jól, szép álmokat látott és elrágott vagy tíz kalap tögmagot. Mikor pedig elhozták a hírt, hogy dobra adta a megye, csak felugrott a palláson, összeverte a bokáját s lemászott tüstént a létrán, mert tudta, hogy dobszó mutatja a hajlás végét. Jól megmosdott a malomtornácánál a Tiszában, fényesre fésülte a haját, egy köves gyűrűt, meg tíz forintot adott a molnárnak. százat dugott a balzsebébe s elment kényesen. A gátról még visszazólt, hogy megjön hajnalra, ha nem hamarabb, de többet se látták a malomnál, mert még az este befogta Kántor Gyurka a mártoni révnél.

Ment pihenten s könnyű lábbal a gátösvényen a Sántha gyerek, mert nem tudta akkor, hogy mifelé megy; füttyögött, fűzesszót vágott magának s amint széthajtotta az ágakat, meglátta a fűzesen túl, messze, alján az égnek, a várdai torony gombját. Nevetett, kiköpött Várda felé, mert gondolta, ott vagdalja a földhöz fehér lószórforgós pandurkalapját Kántor Gyurka s vakarja mákosra öszült fületövét, mert nem tudja, mit hazudjon a vicispánnak, ha kérdezi a madai zsványt.

Ment az ösvényen, jól behúzta a mellébe a kiöntések és vadvizek poshadt-édes szagát, amit kedvelt, mert ezekre a földekre való volt. Igen szerette erre a határt, a nyírek között járó vizet, a forgók gyűrűjét, a kicsiny szigeteket, amiket tavasszal mindig elhord az áradás, a lapos partot, a kukoricaerdőkben a csöszkunyhók hűvös sötétjét, a száradt és repedt-földű nádasokat, ahol jó feküdni hanyatt, napsütésben, friss szélben és nézni a nádibunkók játékát, meg a kemény pufók kis felhők futását az égen. Meg szerette ősszel a pásztorok tüzét, a halászkok sárral tapasztott sövényházát a partokon, a molnárok szállását a mély vizekre horgonyzott malmokban; az útmenti kocsmákat télen, az ablak mellett a sarkot, ahol egyedül ül az ember, tenyerébe teszi arcát, kint sok a hó a fákön és földeken, minden fehér-fehér, vékony piros bor áll az asztalon és mély citerahúr peng át a sötét ivón. De nem szerette a szolgálást, az úri majorokat, a cselédházat, sem a pap beszédét, a búcsút, a dobszót, a vármegye fatönkös címerét, a grófi kertben a nyesejt bokrokat, az ispánok Kossuthkalapját, sem a köznapokat a tanyán, sem a vasárnapokat a faluban és nem szerette a fehérbőrű, barnalábú lányokat sem.

Ilyen egymagába járó ember volt s hogy. zsvány lett, félt tőle mindenki, mert tudták, hogy rosszabb az ilyen ejtettfejú. falukerülő butnyik tizenkét betyárnál is, akik lovakat lopnak. selyemkendőt kötnek a szemük elé, magassarkú csizmát viselnek, a szűrt rézlánccal kötik a nyakukba, mint az

urak a mentét s gavallérbab némelyik, mint egy huszárkapitány. De az ilyen forspontdűtőgető gyalograblóból nem lesz más, mint ünneprontó lopó, aki fokos helyett fejszét hord a gubája alatt, fejbeveri az alvót, meglépi az asszonyok ingvállát, ha meg utat áll, nem a zablát kapja el, hanem a saraglyánál ugrik be és hátulról markolja meg a torkot. S ha meg-

... egymagába járó ember volt

entül, nem lesz más, mint serteszakállú, sötétpillantású csavargó, aki baltával töri fel a templomperselyt, vagy zsákkal lopja az ólból a malacot s akit megszagatnak a tanyai kutyák és böttal kergetnek meg a mezőn a kanászyerekek.

Lement a meredek töltésoldalon és átvágott a naptól megpörzsölt réten, ahol sok szekérnyom mutatta az utat a révíő felé. Ált a bokrosban, loccsanva ment a víz előtte s mezei harangszó jött a habok tetején, mert sötétedett és az ávét verték va' amelyik faluban a katolikusok.

De ő csak nézett át a vizen: a túlsó partra nézett és

látta, hogy ott áll a komp fülén és látta a jelet is, ahogy az asszony üzenté reggel: lámpa égett a révkocsmá küszöbén. A sásban megtalálta a ladikot, kimerte belőle tenyerébe a vizet, behúzta a kötélguzsba a lapátot és átment a Tiszán.

Hagyta, hadd vigye le a sodrás jól a csónakot; talán száz lépéssel a révház alatt szállt ki s mert nem volt közelben sem cövek, sem ág, csak kihúzta a partra a ladik orrát és a lapátot leszúrta az iszapba, a sás közé... Mikor pedig felkapaszkodott a gátra, érezte, hogy valami baj jön feléje a sötétben.

A gát alatt, a kisfőten először is egy lovat látott legelni. Rándultan járt a ló, mert nyüög volt a lábán, a hátán magas pástornyereg, de ember a közelben sehol. Még gondolta okosan, hogy jobb lenne visszamenni a ladikhoz, de már dobolni kezdett a düh a torkában, mert régen hitte, hogy megcsalja valami pástortorral, vagy cseléddel ez az asszony, aki nem volt jobb és nem volt szebb, mint a többi útszéli özvegy kocsmárosné: tömörtestű, fénylőbőrű asszony volt, a haja zsíros, de szőke. Nem olyan úri-szőke, sötétebb, kenyérhéjszín, de ez is ritkaság, mert erre felé csak a gyerekek szőkék, meg néha a fiatal lányok, az asszonyok megbarnulnak, vagy szeszínűek lesznek, mint a szőlőföldék. Mondják, a révkocsmárosné zabszalma levében mossa a haját azért marad meg szőkének, csak a vékony választkánál barnul, meg a kontya alatt vannak sötét kis fűrtök, ahol a fehér nyaka hajlik puhán és szép vonalban.

Az ég sötét volt és a holdsarló ferdén állt a mezők felett.

Nem a réten ment át, mert félt, hogy megriasztja a lovat, hanem a kerítés mellett. Egészen este volt már, szél jött a vízről és zugni kezdtek a kertben a fák. A lámpa már nem volt a küszöbön, hanem lóbálva vitte valaki a kezében. A fény ott járt a kocsmá előtt, aztán irányt váltott s egyenesen feléje táncolt. Behúzódott egészen a palánkhoz, de a lámpa csak jött mindig közelebb. Aki hozta, mélyen tartotta a lámpát, egészen közel a földhöz, mintha az árokban és a bokornál keresne valakit; olyan mélyen tartotta, hogy arcából és testéből semmit sem mutatott, csak a lába látszott térdig. Görbe lába volt a lámpahordónak, kurta és zömök láb, csizmájából csak a hegyes orra látszott, a szárát eltakarta a rézgombos pantalló.

Csak felnyögött ijedtében a Sántha gyerek, mert tudta, hogy a karikalábú várdal biztos. Kántor Gyurka jár a kocsmánál a lámpással, csak nyögött egyet és átdobta magát a kocsmakert palánkján. Kezét-lábát szétcsapta s lapult nagyon a fűben, mint a béka, ha golya jár a réten.

A biztos meg elment a palánk mellett a lámpával és csönd lett, csak a szél sétált a kertben a szilvafák között.

A gyalogbtyár felemelte az arcát. Fázott, mert a harmat átvert az ingén és szeretett volna már átal lenni a kerítésen, meg a folyón is. Gondolta, megmássza a palánkot, elfut a parthoz és leereszkedik a ladikkal a gyűrei malomig s tökmagon él még egy hétig a padláson, míg el nem maradnak a sarkából a megye kutyái. Lekönyökölt a földre és törte az esztét, hogy tudta meg a karikalábú perzekutor, hogy a kerécsenyi révhez jön estére Sántha Pál.

Az asszonytól tudhatta, mástól nem, így emésztette magát. De akkor fejére is gyujtja a kocsmát annak a füstöt condrának, lámpással csalogatónak, biztos babájának!... Hogy csak asszonyba ne vesse hitét soha-soha férfiember, de leginkább ne az ilyen kergetett, mert mindegyik hamis, ötven német forintért, egy selyemkendőért eladja a hitét is. Kocsmásné!...

Járt a melle, mint a futjátó, öklét meg úgy görcsölte a bosszú, hogy zömök ujjaira csavarta s marokkal tépte maga körül a füvet, mintha az asszony szőke haját csavarta volna karjára s már vonszolta volna maga után véres testét a Tisza felé, ahol a víz fut sötétben, éjszakai csöndben s örvények között...

Feltápaszkodott gyilkos elszánással, de lábraállani már nem volt ideje, mert a kapunál seeretget a homok valami lépések alatt és lámpafény vágott át a kertben, mint a villám.

Ogy maradt ott a palánknál: térdén és földnek tenyerrel s várta a biztosat, aki lámpást tartott magasra. Tíz lépésnyire, ha volt tőle Kántor Gyurka s jól látta szakállas katonacárárt, melyre ráhull a lámpavilág s olyan volt, mintha fényből és sötét vasból kalapulták volna ki.

Mellette állt az asszony, akit verjen meg ezért az Oristen!

— Ha egy pisztolyom volna most, — gondolta Sántha Pál, — egy kétesövű. Egyik csövit az asszónynak, másikat a megye huszárijának...

De nem volt pisztolya, csak kés feszült a csizmája szárában, mint a többi szegény zsványinak. Azért csak meghúzta magát rebegve a kerítés árnyékában.

A biztos leengedte a lámpát és mélyreahajolva ment a kerítés felé. Minden fűszálat megnézett. Az asszony meg a nyomában.

— No — gondolta Sántha Pál — most fogták meg a madai zsványt...

A biztos akkor megállt. Olyan közel volt horzá, hogy jól látta horgos sarkantyújának csipkés taraját.

— Nincs az itt — mondta Kántor Gyurka.

— A szilvánál keresse — igazította az asszony.

A zsvány felhorkant; húzta volna magát hátrébb, de már nem engedte a kerítés.

A biztos megindult. Egy lépés, kettő és még egy... Lím-bált egyet a lámpán s azt mondta:

— Ehun van!...

Sántha Pál akkor felállt, mert röstelte volna, ha négykézláb szorítják a palánkhoz, mint a hajszolt kutyát. Felállt és hunyorogva nézett bele a lámpafénybe.

A szakállas pandurnak még a szeme is megdülledt, úgy bámult rá. A zsvány akkor látta, hogy a balkezeiben lámpás van, a jobb kezében semmi. Fegyvertelen.

De már nem volt érkezése a csizmaszárhoz nyúlni, mert Kántor Gyurka lehajolt a fűbe, felkapott onnan egy fényes szerszámot és egy szempillantás alatt már az arca előtt csillogott a pisztoly rézkakasa.

— Fordulj hátra, — mondta a biztos. Csendesesen mondta, de erővel volt megvasalva a két szó.

A zsvány megfordult a sarkán.

A biztos nekinyomta a fegyvert a hátának, ott érezte a pisztolycsövet a bordájánál. Jól hallotta, ahogy kattant a kakas.

— Ne mozdujj, fiam, mert szétlövöm a girincedet! — fenyegedett rá nyájasan a kis biztos, míg kihúzta a kést a csizmaszárból.

— Tedd hátra a kezéd! — kommandérozott tovább s egy perc alatt megkötötte a kezét valami vékony szíjjal. Rácapott a vállára, előre penderítette és egy fricskát adott az orrára.

— Jó estét, Sántha Pali! — köszöntötte s hogy az nem felelt semmit, ráfordult, — tán elfogadnád, mi?...

— Adjon Isten! — ismerte el a nevét Sántha Pál s rekedten ránézett az asszony sápadt arcára.

— Azér! — rántott egyet a rajthuzliján a pandur, — no, mars előre...

Már vitte is.

A lámpás ott állt az egyik szilvafa görcsén, a fénykarika közepén az asszony. Mozdulatlan, mintha szél érte volna. A zsvány megállt előtte:

— Te, rongy...

Mást is mondott volna, de a biztos megkapta a karját s lődított egyet rajta.

Csak a kertajtó csapódott utánuk.

A kocsmá előtt, a réten, Kántor Gyurka hozzábogozta a rabszj szarát a pásztornyereg kápájához s egy nagyot kiáltott:

— Reevéééész!...

Kömpön vitte át a Tiszán a nyíri zsványt, hogy még az éjjel bezárja a várdai kóterba.

Valahol a víz közepén járt már a komp, mikor a biztos azt mondta:

— Az asszonnyal meg mi bajod van, hé?...

A zsvány nem szólt semmit, csak állt megkötött kézzel és a vizet nézte.

— Mert igaztalanul mocskoltad, azt tudd meg, — így megint a biztos, — mert nem is téged kerestelek én a kocsmában, te nagymafla...

— Tán az asszonyt?...

— Tán a nyavalyát, aki beléd üt. Két unokám van mán nekem... Ezt kerestem!

Benyult a zsebébe s kihúzta a fényes szerszámot, amit a kocsmakertben kapott fel a fűből: egy pipa volt, kis kis parasztmakra, tömzsi kis szárral, csillogó rézkupakkal. Benyomta a kupakot, úgy csettent, mint a pisztolykakas.

— Látod?

— Látom.

— Úgy nézted, hogy több esze van egy ilyen pipának, mint egy olyan buta zsványnak, mint te vagy. Igaz, hogy öregebb is nálad: huszonhétéves...

— Én huszonhárom...

— No látod, nem is igen leszel több, mert nyilván felakaszt a statárium... Egyszóval elvesztettem a pipát ma délután, aztán kerestem. A kenyéri-majorba is visszamentem érte, ott nem volt. A révkocsmánál is néztem, mert Kenyeribe menet itt hevertem egyet a kertben, míg nem gyöngült a nap. Még is találtam a sziváznál a fűben. Tudod már...

— Tudom...

— Látod. Pisztoly se volt nálam a kertben. Az künn maradt a kápán.

Rácsiholt, taplót nyomott a nyersszagú dohányra. A kupak úgy csettent megint, mint a pisztolykakas.

— Apád él-e?

— Nem él.

— Hát anyád?

— Az igen.

A pandur is a vizet nézte bozontos szemöldöke alól. Kifújta a pipafüstöt és megvető szájalommal mondta:

— Kapcabetyár...

— A komp szállt csendesen a vizen. Kék este volt s az égen a sarlós hold emberarca állott mozdulatlanul, sárga mosollyal.

Talán hat nappal a Gergely-napi vásár előtt látta meg a leány a fekete Máriát.

A leány a káptalani juhász lánya volt, szöke, úriás, hitvány kis gyerek, tizennégy esztendő. Rebbenős szemű és sápadt.

A leány jött az üres szilkével, mert ételt vitt apjának, a papok pásztorának. Jött át a földeken és félt. Pedig nappal volt, fényes, bátor nap járt az égen, délután lehetett. De a leány félt, mert csönd volt, furcsa, tavaszi csönd, sem ember, sem szél nem járt a mezőkön és üres volt minden és nagyon hangtalan. Csak a felhők, bodros, nagy felhők mentek magasan s nehéz árnyékuk ballagott utánuk a szántásokon. A leány félt a néma határtól, meg a sárga naptól, meg a felhőktől és futott, a szájaszéle meg szüntelen mozgott, mert imádkozott.

Félt, a töröklesi mezőnél, ahol megint elmaradtak a szántások, ott látta meg a fekete Máriát, a görbe szilfa ágán... A görbe szilfát már messziről látta, ahogy állt a mezőn egyedül, elcsavart vén törzsével s valami mintha megmozdult volna a lenti ágaknál. S akkor, mint valami parancsoló szóra, egyszerre felhők árnyéka esett a szilfára és megmutatkozott a fekete Mária. Ott állt a hajlásban, a homályban állt bizony, egészszín ruhában, kitárt két karral és fényes, olajbarna arcán könnyes szép mosolygás. Ahogy a barátok templomában látta, őt esztendeje, Kisasszony búcsúján.

Rebben a lány szeme, megsápadt nagyon s lehullt a fa előtt két térdére, a szilkét meg leejtette kezéből a földre. Csak térdelt és imádkozott s arcán piros lázak égtek...

Igy talált rá az udvaros felesége napszállta felé.

Vitte haza a lányt az udvaros felesége és így szól az anyjának:

— Meg ne verd a lányod a törött szilke miatt, mer téged ver meg az Isten... A töröklesi görbefánál jelenést látott...

Estére már tudták mind a tanjai cselédek és délré tudták már messzebb földeken is: a Verebesen, az Ötvályúnál, a Papréten, a Lóczyak tagjánál s mindenhol. Másnapra megtudták a kinti emberek, kondások, juhászok és egyéb pásztorok, kik a mezőkön éltek nappal és éjjel, mert fűvön voltak akkor már mind az állatok.

Tót Ventur járta a szikest s kiabált:

— Bojtárra hagyjátok nyájakot, mert Márja mutatja magát Töröklesnél!...

S ment tovább Tót Ventur, nagy bottal ment, mint valami

prófétás ember s a hízzottabb mezőkönél, ahol a Lóczyak csordája járt, felemelte botját és kiáltott a csordások felé:

— Emberek, emberek! A fekete Márja áll a görbefánál: csillag a fejénél, hold a lábánál, gyertek dicsérszójétek!

Aki pedig vont a vállát s nem ment, annak kárhozást ígért Tót Ventur, poklot, Luciper tüzét, mintha csak pap volna. Pedig nem pap volt, hanem éreksor dinnyepásztor Rádics úrnál, ilyenkor meg semmi, éppen semmi, kóborló ember. Nagyon szeretett Tót Ventur kóborolni. Kétszer volt katona, egyszer Görgeynél, de elődalgott a kápolnai csatából, ezért aztán vasat veretett rá a pápaszemes generális s becsukta börtönbe, az aradi pincékbe; máskor meg a császár fogta fegyver alá, de ott is csak elszökött. Úgy jött akkor meg Tót Ventur: a császár fehér zubbonyában és Mantuától a Papréti gyaloglás s a határban élt, görék tövében hált, míg csak ki nem kiáltották az ámszesziát. Igen kedvelte Tót Ventur a szabadságot.

Szombatnap estéjén a görbefánál voltak sokan a juhászok közül, meg voltak ott béresesek, igások, tanyások s belső cselédek is. Gyertyát gyújtottak kettőt is a fa tövében s az asszonyok énekeltek. Mert addigra már sokaknak megmutatkozott a fekete Mária: tegnapelőtt a kisebbik Szabó Gáspár feleségének, meg két másik asszonynak, az úri földekről valóknak. Meg tegnap vásárosoknak, kik állatokat hajtottak hajnalba a Gergelyre s elszórták híret a fekete Máriának a vásári népek közt... Szombatnap estéjén emberek, asszonyok s ölbevaló gyermekek, számszerint mintegy háromszázan térgyeltek a görbefánál, litániát mondtak és Tót Ventur dombra állt s onnan szólott a népekhez:

— Réteken és földeken — kiáltott Tót Ventur, — meg mezőkön, barmok járásain és pusztában mutatta meg magát az egyisten anyja, hogy lássátok!... S ne aludjatok ezért pásztorok, cselédek, jelt várjatok, mert csillag fog kelni, úgy lehet...

Úgy beszélt, mint a megszállott. Az emberek leszegették fejüket és csend volt, amikor egy lány kiáltott:

— Kék palástban és hold van a lábánál... Látja-e anyám?

S látta mindenki. A lány is látta, az anyja is, az emberek, asszonyok, ölbevaló gyermekek is, számszerint mintegy háromszázan. Mindenki látta a feketearcú Máriát.

Másnap pedig, mikor híret vette mindezeknek a falubeli katolikusok papja, bizonyos Soltész Pál nevű, igen elszomrodott és prédikált a töröklesi babonások ellen keményen,

mondván: jaj annak, ki hazugok és hamis próféták szemével lát.

Ámde lába prédikált Soltész Pál, másik vasárnap már csak templomos vének ültek a padokban s mindenki más a máriás fához ment Tót Venturt hallgatni és elvittek magukkal a templomi lobogókat is, mintha búcsút járnának.

Tót Ventur pedig a jelekről beszélt e vasárnap.

Mert csudás jelek adódtak és titkos dolgok mindenféle a határban. Mondják, hogy Rádics úr tanyása fehéringes gyereket látott átalátni a kaszálón, de ahogy ment a gyermek, lépte alatt nem hajolt meg a fű... Meg a máriki dűlőnél három asszony is találkozott egy szakállas férfival, ki jött velük szembe idegenül és szomorún és teste nem vetett a földre semmi árnyékot, bár hátába tűzött a hunyó nap... S mondják, hogy Verebesnél éjjelben egy bojtár hajolt a csordakút-főle s nagy, véres csillagot látott rengeni a víz tükrén, pedig felhős este volt, se hold, se csillag sehol...

De akkor már bement Soltész Pál a városba, egyenesen a káptalan színe elé állott s panasolta, hogy miféle dolgok esnek a puszta... Ezért aztán elhirdette a káptalan egész földjén a bonórum direktor, hogy tüstént elcsapítik az a cseléd, aki a görbefához jár pogánykodni. S így hirdették az ispánok máshol is, a Lóczyaknál és a Rádicsoknál.

Mindhiába, mert még kétannyian jártak azontúl a fához és egy estén tüzet vetettek a párókia zsindejére. S tudta mindenki, hogy csak az Istenanya-látók közül lehetett valaki, ha nem maga Tót Ventur, a pusztai hitűek papja.

Es mikor az urak elmesélték benn a városban, a megyeházán az alispánnak a törökiesi csudát s mondták, hogy semmit sem lehet tenni ez ellen, de talán jó volna átírni a püspöknök, vagy felíratot intézni a helytartótanácshoz, vagy instanciát Bécsbe, hátha adnak vagy két regimentet rendcsináláshoz, akkor piros haragra gyulladt az alispán, levágta szépen kiszivott tajtékpipáját az asztalra s kikélt az ablakon át a megyeház udvarára:

— Bánszki!...

Igy hívták a subcommisarius persecutort, aki a pandurok vicehadnagya volt. Bánszkinak hívták, de azért csak magyar ember volt, ha nem is volt idevaló, hanem a felső bányavárosokba s ez meg is látszott a formáján. Mert nem olyan volt, mint az itteni tisztet viselőik, nem volt ez sűrű kis ember, rövid karral, nehéz ököllel, bikanyakkal, úri kispecakkal, ez másilyen volt: szikár, hosszúlábú, nagyhomlokú, sápadt, olyan jegyenember, aki az asszonyoknak tetszik. Két eszten-deje, hogy idekerült s azóta összefogosta mind a kapcás

betyárokat, zsványokat, hétmegyés hímpelléreket s egyéb szüeszomorítókat, hogy örült nékik nagyon a királyi biztos, Ráday, a szegedi rosszvárban. S hogy így elfogytak a megye hamisai mind, a pandurlegények is csak úgy tengtek a megyeház udvarán: szénát villáztak szegények a padlásra, meg csutakolták a parádés megyei lovakat, orgonabokrokat nyestek a főispán kertjében s temérdek fát felvágtak az alispán konyhájába. Szubkommissarius Bánszki meg vigyázott a munkájukra s járkált közöttük nádipálcával, mint ispán a répa földön.

Igy járkált akkor is, mikor az alispán kiáltott. Eppen a színben szidalmazott egy karvalyképi fiatal pandurt, aki nem akart több tönköt hasogatni.

— Nem favágó rusnyáknak fogadott a megye, vicehadnagy uram, — kiáltott a legény s tördhözverte a fejét, — perzekutornak fogadott, nem vicispán cselédjinek. Fordujjak föl, ha még egyet is vágok!...

Nyaka közé vert volna a vicehadnagy a nádipálcával, de másodsor kiáltott az alispán s menni kellett.

— Bánszki — szólott hozzá az alispán; így szólott hozzá mindig csak tegezve, de azért első néven nevezte, mert a pandur nem úr, még ha a megvét is szolgálja, — Bánszki, kimégy, fiam, a törökiesi puszta, oszt teszel róla, hogy eltűnjék a határból az istentelen bűbajosok szektája. De senkit nekem vasba ne tegyél, se fegyvert ne emeljél, mert mártirt nem adok a szektának. Ertetted?

— Ertettem.

— Többi a te dolgod.

Kiment akkor a vicehadnagy s az udvaron szólt a karvalyképi pandurnak, aki még mindig dühösen ült a fászinben.

— Nyergelj, hé! Velem jössz a határba.

S mikor lovon voltak mind a ketten, odaszólt még a legénynek:

— Pányvát akasszál a kapóra s fejszét.

Kora délután értek ki a Törökieshez. A vicehadnagy előremutatott:

— Ott a fa...

S megálltak.

A magányos öreg fa körül sokan voltak, emberek, asszonyok, pásztorok, cselédek. Csend volt, csak Tót Ventur beszélt a népből a népnek. A csordakúti véres csillagól beszélt, mely lám, lángot vetett a parókiára...

A vicehadnagy akkor leszállt a nyeregből s átment az emberek között egészen a dombig, lassan ment s megállt Tót Ventur előtt hátratett kézzel és szétfeszített lábbal:

— Mongya csak, — szólt Tót Venturhoz s lefelé nézett rá. mert három fejjel volt magasabb, — hogy volt azzal a tűzzel? De nekem mongya!...

Tót Ventur elbámolt, de aztán kiegyenesedett s meg-
rízta botját:

— Emberek, — kiáltott — emberek, ránkhardtta a vic-
sán a perzekutorokat, mert valljuk, hogy fűben, fában
lakozik Isten! Emberek!...

De semmit tovább nem szólhatott Tót Ventur, mert egy-
szerre eléje lépett a vicehadnagy:

— Így szól kend a tekintetes vármegyéről, vén gyujto-
gató! Mi?...

Ezt mondta s végigvágott Tót Venturon a nádipálcával.
Az emberek a fa körül csak néztek komolyan és senki
sem mozdult, sem botra nem kaptak. Mert látták mind-
annyian, hogy fegyvertelen és egy nádipálcával állt közéjük
a vicehadnagy és pásztorok voltak, akik becsülték a férfi-
kiállást. Csend volt és a szél sem járt a mezőkön, csak felhők,
bodros nagy felhők mentek magasan s nehéz árnyékuk
ballagott utánuk a tarlókon.

Bánszki pedig végighordta szemét az embereken s kiáltott
a karvalyképi pandurjának:

— Fejszét és kötelet!

S mikor az leoldta a kápa mellől a fejszét és a pányvát,
rászólt:

— Vágd el a fát tövében!

Az azonban leeresztette a fejszét s azt mondta csendesen:

— Nem vágom...

A vicehadnagy csak ránézett, de egy szót sem mondott,
csak kikapta a kezéből a fejszét s maga vágott oda a fához.
Vékony fa volt, rosszul nőtt, öreg és száraz szil, csak úgy
pattant a forgácsa, ahogy csapkodott hozzá a vicehadnagy s
hamarosan elvágta a törzset kétharmadában.

Az emberek csak nézték.

Akkor pányvát dobott a felső ágra, megvetette lábát a
dombaljban s rántott egy nagyot a fán.

Reccsent a görbefe és végigdől a porban.

S látta ezt mindenki: az asszonyok is látták, az embe-
rek is, cselédek és a nagy józan pusztákról való pásztorok,
Tót Ventur is látta.

Bánszki pedig nyeregbe kapaszkodott és ellovagolt hir-
telen, ahogy jött. Egy szót sem szólt senkihez. Az emberek
utánanézték a porfellegeknek, amit a két pandurló rügött.

A vicehadnagy a márkí dülönél még odaszólt a karvaly-
képűnek, aki a háta mögött kocogott:

— Látom, tartod a szavadat, de azért karcerba duglak
otthon cudar, mert parancsot tagadtál...

Ezt mondta a vicehadnagy, mert úgy hitte, hogy azért
nem vágott hozzá a legény a fához, mert megfogadta a megye-
ház fászinében, hogy senki fáját többé nem vágja. S nem
tudhatta, hogy azért nem merete belelútni a fejszét, mert egy

... maga rügött oda a fához

hajnalon, mikor egyedül portyázott a pusztán, neki is meg-
mutatkozott a fa koronáján a fekete Mária, kék palástban s
csillagkoszorúval a feje felett...

De a legény nem szólt, csak ment mögötte s arca titkos
volt, mint az itteni mezők arca, mint a száraz szikések és a
toronytalan nagy néma határ arca, melyet nem értett a vice-
hadnagy, mivel más földekről való volt...

P u s z t a i c s o m ó

Paczóth, az öregbiztos, hainali szürkületkor lóra ült s
nekivágott a lőrincel legelőnek. Másodnanja pusztázott már,
az éjszaka a homoki ispánmajorban hált, a tornác végiben.

egy kocsiszfűr alatt s még a csizmáját sem vetette le. Így szokta meg; néha hetekig elpipázott a megyeház könyököljén, de ha egyszer pusztázni indult, akkor az lett belőle, ami régen volt: ridegpásztor.

A harmat költötte fel a tornácvégen, felugrott, meglátta az ég alján a piros hasadást, ami a hajnalt jövendőli, egyet roppantott a derekán s a kűtnál jól megmosdott, de csak úgy szájból, aztán kihozta az állásból a sárgát s neki a nagylőrinci legelőnek.

Szerette a híres nagy legelőt, mert ez még igazi pusztá volt, nem rét. Akkoriban már mindjobbán törték fel a pusztát. Szentmiklós határában a búzaföldek, a rétek egyre csak nőnek, a régi szabad legelők meg egyre összébb húzódnak. De Nagylőrinc még a pásztoroké, földjét nem törik, fűvét nem kaszálják: barmok legelik le s a homoki májoron túl nincs még tanya. Az öregbiztos megeresztette a szarát s a szárazlábú-magyar ló ügetve indult meg a kövér fűvön, amit meglát a harmat. A csillagok már sápadtak voltak, hajnali szél kelt fel és a szemhatáron szakadt az ég a földtől. Így szerette a pusztát az öregbiztos: harmatban, szélben, mikor nagy körben hasad az ég, csönd van, puhán dobog a ló lába a fűvön s csak a kard csőrömpöl a kápán.

Igy nyargalt egy jó órát. Már világos volt a pusztá, mikor a fődvári látódombhoz ért s ahogy szokta, szétnézett.

Tudta, hogy üres lesz a határ s az is volt: az ispán-majornál mondták, hogy a Toronyaiak gulyája a víz felőli legelőn van, a két másik nagygyula meg a szállások felől kezdte meg a fűvet. Már irányt vett, hogy tovább megy a Holtágnak, mikor karkodni kezdte a fejét a ló s nyihogott. Hátranézett s látta, hogy a székesi csapáson egy lovasember jön, jó iramban s látta azt is, hogy fegyvervas csillog a kápán; ebből tudta, hogy vagy katona lesz, vagy pandúr, mert a zsványember szűrűjba dugja a szerszámot.

Pandúr volt, mikor közelebb ért megismerte, hogy az ő legénve, Pócsa Mihály nevű, aki a szabadi, meg a székesi levelőt pusztázta s a tasi bírót szedte elő a székesi lólopások felől. Nem kiáltott rá, tudta, hogy észreveszi a látódombon.

Észre is vette. A domb felé tért, megállt, megemelte a pandúrkalapot, jóreaggelt köszönt s azt mondta:

— Meghalt az éccaka a székesi csárdás...

— Ki verte fejbe?...

— Senki. Felkötötte magát az istállógerendára. Tasról jövet betértem a csárdába s ott találtam holtan a gerendán...

Az öregbiztos nem szólt, csak megindult a Székesnek vezető csapáson, a pandúrlegény meg mögötte.

— Így háromfartály óra alatt odaérkeztek a Székesre. Széles lapály volt ez a Székes, a régi öregek úgy mondják: hogy szép nagy falu volt itt valamikor, de a pogány törökök felpörzölték, elvitték rabságba az embereket s csak a neve maradt meg a falunak, meg egy régi út, amin sokáig jártak a fejmérgeyi vásárosok, mert egyenesen a rácalmási révhöz vitt. Ahol vásárosok járnak, ott zsványok is teremnek s ott az út mentén csárda nő ki a földből. Nagy csárda volt valamikor a székesi, mikor a dunántúli híres zsványok erre is országotlakt. Mondják, hogy Pap Jóska, akit másképen Sobri-nak is hívnak, sokszor megfordult benne cimboráival, a darú-lábú Milfajddal és a sötétarcú Mógorról. De aztán, hogy új utat csinált a megye, ami nem a pusztán vitt át, de a falvakon, a nagy betyárokat is felakasztották túl a Dunán, így elcsöndesedett a széki csárda; egynehány pásztorember, meg pandúr betért néha az ivóba, ha közelben járt; olykor még hangos is volt, ha a pusztá duhajai, a juhászok, nekivadul-tak az almási bortól s rákezdtek a táncot dübögve s a kamós-bottal a mestergerendát verve, de árnyéka sem volt már a réginek. Tetejét megtépte a szél, oldaláról hullott a tapaszás s a fű nötte be előtte a pusztai utat... Egy Fízi Menyhárt nevű öregember volt benne a csárdás; zord, veszekedős vén-ember, aki egymagában élt a pusztai házban, se gyereke, se felesége, se kutyája, de még szolgálója sem volt. Csak egy-féle reszelős vinkót mért s meleg éltelt senkinek sem adott. Szikár, szélesvállú ember volt a csárdás, olyan jó erőben még, hogy hat duhaj juhászt is a csárda elé szórt, ha meg-mérgesítették. Ez akasztotta fel magát ma éjszaka...

Bement a két pandúr a gazzal felvert csárdaudvarra s a rozszant vályogistállónál megálltak. Ajtaja sem volt már a rozsz istállónak, csak a két sarokvas lógott a félfában.

— Ott van, — mutatta a legény.

Fölkelő napfény vágott be az istállóajtón s két repedt csizmakéregre világított, ami ott függött a levegőben.

— Nem vártad le? — kérdezte a biztos.

— Nem volt már benne élet s gondoltam, hogy úgy hagyok mindent... Meg látni se igen szeretem az akasztott embert.

— Jóvan.

Bement s jól megnézte az akasztott embert: szót sem szólt, csak megfürkészte minden oldalról, aztán kést yelt elő s elvágta a kötelet. Lefektették az istálló földjére, megint följé hajolt s közelről nézte. De egy szót se mondott.

Fölkelt, leverte az egérszínű rajthuzlijáról a port s azt mondta:

— Hozz egy kendőt, hogy ne bántsák a legyek.

A legény egy törülköndőt hozott a házból s letakarták a halott arcát.

A biztos végigböngészte az istálló földjét, aztán az udvart s végül bement a házba. A konyhában hánicságy állt, rossz pokrócokkal, subadarabokkal letakarva, a tűzhely hideg. Mikor benyitott az ivóba, megcsörrentek az ablakok.

Megállt a küszöbön.

— Hé, — kiáltott — van itt valaki? ...

Csak a szél járt át az ivón, a hasadt ablakokon.

— Ne tessék kiáltani, — mondta a pandúrlégény — nem jó az ott, ahol halott van az üres házban ...

— Mért, te? ...

— Ugy mondják. Mért még visszakiált valaki s azt meg ne hallja élő ember! ...

Az öreg biztos ránézett a legényre s látta, hogy fehér az arca a borzongástól.

— Te babona, — mondta neki enyhe megvetéssel.

Már a lovánál volt, mikor visszafordult az istállóba. A gerenda alá állt, ahol a felibe vágott kötél lógott. A kötelet nézte sokáig, aztán a gerenda oldalához feszítette a bicskét s levágta, úgy, hogy a görcs sértetlen maradt. Kívitte a világosságra, bozontos ősz szemöldökét összevonva bámulta a tenyeribe fektetett kötélgörcsöt ... Elgondolkozva ment ki a pusztai útra, ahol a legény tartotta a lovakat.

— Kösd be az ajtókat, tovább megyünk ...

A pandur talált a padlásajtójára vetve valami rossz szárítókötelet, azzal bekötötte jó erősen a düllelt kaput s a csárdaszoba ajtaját.

Elindultak a pusztai úton, de a rév felé.

— Nem a városnak, biztos uram? — kérdezte a legény.

— Nem. Erre lesz dögünk. Visszatérőbe majd beszélünk a faluba a bírónak, meg a papnak, hogy várjanak a temetéssel, aztán a városban magam beszélék az urakkal a törvényháznál, hogy gyűjjenek ki a pusztára ...

— A pap úgyse temeti el, mert maga kezével ölte meg magát.

— Eltemeti az, mert nem az ő keze volt az ...

— Hát? ...

— Valaki másé ...

A legény eltátotta a száját:

— Hunnét tudja?

— Megmutatja az magát. Legelsőbb is egy csöppnyi kis vér szivárgott ki az orrán, de nem lefele folyva volt meg-alvadva, hanem oldalra, a füle felé. Ez azt mondja, hogy feke-

halt meg, csak aztán tették kötélre. Alighanem az ivó földjén nyomták belé a szuszot, mert borpoceolya volt a kármentő előtt s a csárdás mellénynek a háta még most is lucskos a bortól ... Ha meg így van valóban, akkor igen erős ember ölte meg, mert az ivóból az istállóig az ölében vitte a csárdást, pedig a halott ember nehéz, mint a föld. Ezt meg onnan lehet tudni, hogy sehol se nincs nyoma a vonszolásnak. Erted-e? ...

... ez visz a gyilkoshoz

— Ühüm ...

— No látod. De most gyün az igazi: a görcs ...

Es felmutatta a levágott kötelet, amit úgy vitt a kezében, mint valami korbácsot.

— Ez visz majd a gyilkoshoz. — mondta — mert ezt nem a csárdás kötötte, hanem vagy vizenjáró, vagy pusztai ember. Látod-é, milyen krucifikszos? A futószárat kétszer áthurkolta, aztán így aláhúzta, megrántotta s kész a csomó; olyan erős, mintha a kötéllal együtt verték volna ... Még én se láttam ilyen guzsolást, pedig azt hittem, ősmerek minden csomót, amit a pásztorok kötnek ...

— Tán sátoros cigányok ...

— A sátorcsomókat mindet ősmerek, ez nem az. Meg nem

is cigánymunka volt az, ahogy elbántak az öreggel. Máshol kell itt kereskedni...

Hamarosan elértek a révhez s bementek a révházba.

— Hát, grúzuram, — mondta a biztos a révésznek, aki volt már vagy hetven esztendő, — kend jól ösmeri a vízi mesterséget, megmondja nekünk, hogy vizenjáró ember mire köt ilyen guzst?

S letette elé a kötél darabot.

A révészgazda megnézte jól, megöröggatta s azt mondta:

— Mink ilyen nem kötünk, mert nekünk csak az a kötés jó, amit gyorsan el lehet oldani. A víz nem vár. Ez a guzs meg olyan, hogy csak késsel lehet bontani. Még a hálót se így kötik, mert ahhoz hármás hurok kell. Vízi ember nem köt ilyen, de a molnároknál tán lehet ilyesféle kötés...

A biztos a homlokára ütött, mert tüstént eszébe jutott a kiszugi molnár két lator fia.

Elmentek a Kiszughoz, de füres volt a víz, a vizimalom nem volt sehol. Még a járópalló cövekei is ki voltak szedve.

— Elusztatták a hajómalom, — mondta egy halászember a parton, — már vagy három hete elmentek s azt mondták, Mohács alá állnak. Mutatták is az új malomjogot.

A biztos úgy nézett az üres vízre, mintha ott úszna el a reménysege. Tovább lovagoltak a homokos parton, egészen a loktai malomig.

— Vizimónár nem köti ezt a csomót, — mondta a loktai molnár, mikor megnézte a kötelet, — nincs is mire kötni a hajómalomban az ilyen. A régi molnárok még sokszor kötéllel kötözik össze a fargerendát, ami a házhatót, meg a vögyhajót összerakja, de azt se így guzsolják. A csónakot meg farkascattal, vagy duflahurokkal köti meg a molnárlegény...

Hinni kellett a loktai molnárnak, mert becsületes és tekin-
télyes ember volt a molnárok céhében.

Délig járták a partot, de senki sem akarta a maga mester-
ségébe vállalni a csomót. A halászok azt mondták, hogy ott áll a gúnyhóban, meg a csónakban minden szerszámuk, a billeg-
hálók, a fejszék, varsák, a fenékhorgok inai, böncsözsínórok, de nézze meg a biztos, hogy egyen sincs olyan bog, amit keres. A gabonásdereglyén egy ember azt mondta, hogy az aludmai
rác és oláh hajósoknál látott már ilyen csomót, de egy másik
ember azalt torkolta, hogy ott se láthatott, mert ilyen hurokat
csak a feketetengeri vitorláshajókon kötnek a szarvkötelekre,
meg a vonókötelekre. Ő csak tudja, azt mondja, mert a fél
életét ott töltötte...

Az öregbiztos megvakarta a tarkóját, mert látta, hogy
mindjobban összebogozódik a pusztai csomó, ahelyett, hogy

oldódna s már az óperenciás tenger partján áll a székes lator.
Gyorsan hátat fordított hát a víznek s elindult a nagylőrinc
legelőnek, mert hitte, hogy ott kell valahol lenni a gyilkos
betyárnak, abban a nagy köben kell lennie, amit a három nagy
puszta formál s a Dunakanyar bazír.

Már délután volt, mikor a két pandur elért a városi ménes
cserényéhez, egy nagy selymes legelőre, amit öregszállási
pusztának is hívtak a népek.

— Hun a számadó, te? — kiáltott az egyik bojtárra
Paczóth biztos.

— A cserénynél.

Megtalálták, köszöntötték illendően. Egész Imrénének hívták
a számadót, harminc éve szolgálta a várost, becsülték nagyon
a gazdái. Kevesbeszédű, szégyenes, büszkearcú öregember
volt, régiek közül való pástortember: igaz magyar úr.

Először az idősről beszéltek s az esőt sóhajtották, ahogy
illik, aztán hallgattak komolyan, míg végre előjött a biztos a
csomóval. A cserény előt ülték a földön.

— Se cigány, se halász, — számlálta az ujján a biztos, —
se hajós, se mónár, se révész s ahogy én nézem, pástort se
kötötte, mert én ilyen bogot sohase láttam egyik pusztán se.
Hát akkor mi'féle ember csinálta, erre feleljen, Imre bátyám...

Az öreg számadó kezébe fogta a kötelet és mozdulatlan
arcra nézte. Letette maga elé a földre, jó darabig nem szólt,
gondolkozott, aztán felnézett:

— Pedig est pástort kötö...

Szívott a pipán vagy kettőt s még annyit mondott:

— De nem idevalósi: túladunai, nyilván tolnai. Gerjeni,
szívénypusztai pástortok kötik így el a pányvavézet, hogy '6
erősen álljon, rá ne húzódjon az állat nyakára. Ugy is híjják,
hogy tolnai bujtás.

Mást erről nem szólt. A biztos sem kértett más semmit,
csak továbblovagolt a legényével, de most arra ment, ahol a
nap szállt lefelé.

— Nem vágjuk át a Nagylőrincet? — kérdezte a pandur.

— Nem, a pusztai úton megyünk haza.

Rátértek a régi útra s csöndben poroszkáltak a város felé.

A biztos még jobban hallgatott, mint másszor. Leszegett
fejfelé ült a nyeregben, búslut, vagy gondolkodott, nem lehetett
tudni. Mégis inkább töprenghetett, mert néha felkapta a fejét,
messzire nézett s azt mondta:

— Hhümmm...

Vihar'jött a Duna felől, nagy fekete fellegek tolakodtak
az égre, elborították a napot s egyszerre sötét lett a puszta.

Szél futott át a nagy legelőn s hullámsani kezdett a fű, mint a víz.

— Siessünk — mondta a pandurlegény. — itt ér a vihar. Akkor mentek el a székesi csárda bekötözött ajtója előtt. Az öregbiztos megállt.

— Ugorj csak, fiam, — mondta — s nyisd ki a csárda-kaput.

— Most akar biztos uram bemenni? ...

— Most én! Na, menjél csak ...

A legény leugrott s a kapuhoz futott, hogy levegye róla a kötelet. Alulról volt elkötte, letérdelt a földre s szuszogott vele. A biztos odaléptetett a lóval s nézte.

— Te, — mondta neki csöndesen.

A legény fölnevezett.

— Te ölted meg a csárdásgazdát.

A pandur rábámult, minden vér lefutott az arcából, fehér lett, mint a fal, de a szemfoga kivillant, mint a farkasnak s már ugrott volna a lóva felé.

— Vissza, hé! — szólt rá az öregbiztos — a puska már nincs a kápán ...

S mutatta a legény puskáját, ami oda volt akasztva az övé mellé. A legény állt, mint a sóbálvány, a biztos meg odaugrott elője a lóval. A kötelet nézte a kapun.

— Tíz évet bojtárkodtál Tolnában. Szitvénypusztán, igaz-e, onnan szegődöttél a megyéhez ... Terajtd kívül nincs is tolnai pásztor a három pusztán ...

Meglóbálta kezében a kötél darabot.

— Nem is tudsz más bogot kötni, mint tolnai bujtást. A kaput, meg az ajtót is azzal kötözted be! ...

Leugrott a lóról s egykettőre lemetszett a kapuról egy bogot:

— Hogy le ne tagadhasd!

Villám lobbant át a pusztán s megdörrent az ég.

A biztos olyan közel lépett a legényhez, hogy orra majd az arcát érte. A szemébe nézett keményen s kimondta a szót:

— Gyilkos.

A pandurlegény nem felélt.

— Jóvan, — mondta az öregbiztos — maíd szólsz te mindjárt az istállóban! Akarod-e látni a Füzti Menyhárt arcát villámfényben? ...

A legény megtántorodott s az öregbiztos rácsapott:

— Bevallod?

— Bevallom, csendbiztos uram ...

— Ül a nyeregbe s menj mindig előttem. Megse kötöm

a kezdet, hogy kisebb legyen a megye szégyene, de ha ugratod a lovat, azonnám keresztüllésem a hátadat. Mars! ...

Igy mentek a viharban. Közel a városhoz még megkérdezte az öregbiztos:

— Oszt mondd már, mért tetted?

A legény megvonta az arasznyi széles vállát.

— Hisz pénze se volt a székesárdásnak ...

— Nem is azért, — felelt a legény vontatva, — bor volt bennünk, éjszaka volt, összevesztünk; ő borosüveggel jött rám, én elkaptam a torkát s a földnek nyomtam. Ottmaradt ...

Az öregbiztos rábólogott a fejével:

— Így van ez, akár a szegénylegények: virtus van, becsület nincs. Váltás kéne ide, cselédek helyébe esküdött katonák ...

Belecsapott a levegőbe és megeresztette a száját. Mögöttük a pusztán már zuhogva jött a zápor.